

Mot en harmonisk lemma-lexem-modell

Kristian Blensenius

Institutionen för svenska, flerspråkighet och språkteknologi, Göteborgs universitet

Lemma-lexem-modellen (se t.ex. Allén 1999), som tillämpas i *Svenska Akademiens ordlista*, SAOL, och i *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien*, SO (se t.ex. SO 2009:IX), innebär förenklat att ord som överensstämmer i fråga om form behandlas som ett uppslagsord i ordboken. Den formmässiga överensstämmelsen kan avse stavning, ordklassstillhörighet, böjningsmönster m.m. Etymologi är i princip inte lemmaskiljande, vilket innebär att ord trots olika ursprung kan föras till ett och samma uppslagsord, eller *lemma*. I såväl SAOL (2015) som SO (2021) finner vi t.ex. *ren* 'djur' och *ren* 'kant, markremsa' under uppslagsordet ²**ren** eftersom de båda orden delar ordklass, stavning och böjning. Ett verb som *kröka* delas emellertid upp på två uppslagsord, trots etymologisk relation, p.g.a. olika böjningsmönster: ett lemma för *kröka* (*krökade, krökät*) och ett för *kröka* (*krökte, krökt*).

Lemma-lexem-modellen har nu inte genomgående tillämpats på samma sätt i SAOL som i SO. I SAOL 14 ges t.ex. tre uppslagsord för *stopp*: substantivet ¹**stopp** (best. sing. *stoppet*; obest. pl. *stopp*), substantivet ²**stopp** (best. sing. *stoppen*; obest. pl. *stoppar*) och interjektionen ³**stopp**. Denna lösning är förväntad med tanke på lemma-lexem-modellen: olika ordklasser medför i princip olika uppslagsord. Men SO (2021) har här en annan lemmalösning: interjektionen saknas, och substantivet ¹**stopp** har i stället försetts med en underbetydelse inledd med angivelsen ”äv. med funktion av en sorts interjektion”. Denna senare lösning innebär principiellt att ordet i yttrandet *stopp!* får betraktas som ett substantiv – trots att ordet till skillnad från substantivet *stopp* är oböjligt och rimligen (också) får sägas tillhöra ordklassen interjektioner.

Ovanstående fall är inte unikt utan förekommer i flera varianter, och de båda ordböckernas olika ordklasslösningar bidrar med en utmaning i tillämpningen av lemma-lexem-modellen. I föredraget kommer jag att diskutera några lösningar och deras följder för det pågående harmoniseringsarbetet med SAOL och SO.

Referenser

Allén, S. 1999 [1981]. The Lemma-Lexeme Model of the Swedish Lexical Database. *Modersmålet i Fäderneslandet. Ett urval uppsatser under fyrtio år av Sture Allén*. (Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning 25). Göteborg. S. 268–278.

SAOL = *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket*. (14 uppl. 2015). Stockholm.

SO = *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien*. (1 uppl. 2009, 2 uppl. 2021). Stockholm.

Nyckelord: lemma-lexem-modellen, harmonisering, SO, SAOL